

РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Яковлева В.А., канд. пед. наук, доцент
Індустріально-педагогічний факультет
Криворізький ДПУ

СУЧАСНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ (ЗАКЛАДИ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ)

Мета даної статті - проаналізувати сучасні проблеми безпеки життєдіяльності учнів основної школи у закладах інтернатного типу та розкрити певні шляхи їх подолання.

Поява проблем в організації безпеки життєдіяльності у значній кількості учнів шкіл-інтернатів викликає тривогу педагогічної громадськості і потребує серйозної уваги науковців і практиків для їх розв'язання.

Досліджуючи проблему безпеки життєдіяльності учнів у процесі засвоєння ними соціально-гуманітарних знань, І.М.Шевчук зауважує, що цей процес відбувається на фоні сукупності біологічних і психологічних особливостей підліткового віку у конкретних соціальних умовах, за яких підвищуються вимоги до особистості учня [4,с.44].

Учителі і вихователі сучасних загальноосвітніх шкіл, зокрема шкіл-інтернатів з більшим бажанням працюють з так званим "середнім учнем". Основними рисами такого учня, на їх думку, є уміння:

- виділити себе із зовнішнього загалу у певному виді діяльності;
- вибирати особистий шлях розвитку взаємин з однолітками і дорослими;
- реалізувати себе в пізнавальній діяльності та у спілкуванні;
- планувати своє майбутнє життя та обговорювати його з дорослими;
- оцінювати власні особистісні якості і, насамперед ті, які учні вважають цінними для свого життя.

Якщо учню не були притаманні означені вище уміння, педагоги, на жаль, без сумніву відносили їх до школярів з тимчасовою затримкою

психічного розвитку і, досить часто, рекомендували до навчання у спеціальних закладах.

Співпрацівники Інституту психології Російської Академії наук беруть шефство над школами-інтернатами і не рідко “висаджують” в них психологічні “десанти”. Кореспондент журналу “Директор школи” Є.Ушакова брала інтерв’ю у працівника цього інституту А.Пашиної. Її цікавило питання: з якими труднощами стикаються вчені в школах-інтернатах. А.Пашина відмітила, що адміністрація і колектив викладачів та вихователів шкіл-інтернатів не дуже охоче йдуть на зустріч з людьми, які, на їх думку, можуть “винести сміття з хати” [3, с.63]. Тому, “команду психологів”, які намагалися надати допомогу вчителям, вихователям та вихованцям зустрічали як щось “чуже” (тобто приймали їх як людей „зі сторони”).

Звернувшись до досвіду вивчення зазначених проблем в російських загальноосвітніх школах, ми також зіткнулися з учнями, які мають труднощі у навчанні та вихованні. Так, викладач С.Кузнецова у статті “Чому я пішла зі школи” відмічає, що основний контингент “відстаючих” учнів зовсім не ледарі, але це слабкі діти, які уповільнено засвоюють шкільну програму. На жаль, педагоги не звертають увагу на відмінності у темпі інтелектуального розвитку вихованців і “звалюють” всіх “в одну кучу”. Тому разом із талановитими учнями сидять і такі, які при нормальному темпі пояснення практично нічого не засвоюють [2, с.65].

Розробляючи методичні рекомендації по організації безпечної життєдіяльності учнів шкіл-інтернатів, ми, насамперед, вважали за доцільне запропонувати вчителям та вихователям цих закладів здійснити наступне:

- залучати школярів до різних видів діяльності, обговоривши її зміст з колегами школи-інтернату;
- підвищити увагу педагогів до всіх учнів основної школи з наступним спостереженням за їх реакцією на пропозицію творчої співпраці;
- при плануванні завдань для учнів на основі співпраці вважаємо за доцільне передбачити розширення спілкування з дорослими (йдеться про організацію активної позаурочної співпраці дорослих і учнів в процесі спільної трудової діяльності).

Нами були розроблені вимоги до педагогів і школярів, за реальним виконанням яких велося спостереження.

У першій групі були б’єднані вимоги до педагогів, до яких ми віднесли наступне:

1. Зміст позаурочної спільної діяльності дорослих і учнів повинен відповідати інтересам останніх. Саме тому необхідно проводити анкетування учнів з метою виявлення особистісних інтересів кожного учня до певного (або певних) видів діяльності.

2. Учителі і вихователі повинні сприяти набуттю учнями чуттєвого досвіду, для чого їм необхідно надавати приклад власної гуманної поведінки.

3. Необхідно у спілкуванні дорослих з учнями категорично заборонити авторитарне ставлення на школярів. Педагоги (будь яких шкіл) повинні самі навчитися формувати стійкі гуманістичні стосунки з учнями.

4. Для діагностики певної динаміки у поліпшенні стосунків між дорослими і учнями педагогам необхідно визначити критерії, за якими можна оцінювати позитивний розвиток цих стосунків.

5. Педагогам необхідно здійснювати спостереження за динамікою інтелектуального розвитку учнів.

6. Особлива увага має приділятися формуванню відповідальності як якості особистості.

7. Педагогами шкіл-інтернатів в системі співпраці з учнями необхідно створювати певні умови для спілкування з ними в урочній та позаурочній діяльності: заборона будь-якого покарання; розуміння інтелектуальних проблем учня; повага до гідності дитини (відомо, що щире спілкування можливе тільки на гуманістичних засадах).

8. Педагоги повинні вміти не тільки долати конфлікти в учнівському колективі, але й передбачати і запобігати їх виникненню. Учитель, (вихователь) має орієнтуватися не на вади учня, а на його достоїнства (позитивні риси, які є в кожній людині).

Другу групу вимог склали ті, які з нашої точки зору, необхідно пред'являти учням для організації їх безпечної діяльності. До них ми віднесли:

1. Учень має навчатися щиро спілкуватися в умовах школи-інтернату зі своїми однолітками (забороняється використовувати до своїх товаришів або до дорослих образливі прізвиська).

2. Він має завжди проявляти повагу до дорослих і своїх однолітків.

3. Не боятися діалогових форм спілкування, коли треба висловити свої думки.

4. Потрібно навчитися довіряти педагогам (їх словам і діям).

5. Важливо навчити учня проявляти бажання допомагати як одноліткам, так і дорослим, якщо в цьому виникає потреба в певних ситуаціях.

6. Учні необхідно вміти оцінювати власні дії і вірити в себе, свої інтелектуальні можливості.

7. Він має свідомо сприймати нові умови життя і адаптуватися до них.

8. Своєю поведінкою школярі мають відповідати існуючим нормам поведінки в школі-інтернаті.

Сучасна гуманістична педагогіка потребує від учителя (вихователя) професійного уміння переконувати учнів у можливостях досягнення ними мети якісного навчання і успішного спілкування з оточуючим їх соціальним середовищем.

Педагог повинен розуміти, що успішність стосунків з дітьми в школі-інтернаті безпосередньо залежить від того, наскільки учні довіряють йому та його широкому бажанню їм допомогти. Для цього необхідно, щоб для кожного учителя (вихователя) не було абстрактного учня, оскільки тільки сприймання кожного з них, як особистість, дозволить педагогу розпізнавати навіть слабо виражені труднощі в спілкуванні з ними. Необхідно звертати увагу на перші прояви негативної поведінки школярів і виявляти її причини. Відомо, що сприймання учня не як пасивного об'єкта, а як об'єкта з активною поведінкою, якому учитель довіряє, дозволить успішно виявити причини відставання у навчанні або причини прояву асоціальних вчинків.

Безумовно, що від педагогів вимагається висока майстерність в роботі з такими школярами. Їм необхідно також постійно спостерігати за зростанням інтересу учнів до конкретних видів діяльності, зокрема тоді, коли школярі починають задавати вчителю багато питань.

Як зауважує І.Бех, розглядаючи шляхи реалізації особистісно-зорієнтованого підходу, досить часто визнання дитини вихователем "обмежується рамками її подібності до інших... Цим самим нехтується власна індивідуальність дитини..."[1,с.11]. Учений негативно оцінює таке становище, оскільки стверджує, що індивідуальність учня є головною рисою її визнання. Він підкреслює : "У вихованні слід виходити з того, що кожна дитина є неповторною у тому розумінні, що вона має лише її притаманний, природно заданий темперамент, характер, сприймання, задатки, інтелект" [1,с.11-12].

Згідно даного положення педагога повинні в роботі з учнями

враховувати їх нахили, бажання, інтереси, потреби. На думку І.Беха, завдання вихователів полягає в тому, що вони повинні не знищувати індивідуальність учня, а доцільно її формувати. Проте для цього необхідно вчителю (вихователю) використовувати діагностики, що дозволяють виявляти потреби учнів, їх здатність до певних видів діяльності, інтелектуальні інтереси. Саме такий підхід дозволить педагогу розвивати духовні сили учнів, формувати гуманістичні стосунки між однолітками і дорослими, усвідомлювати мету їх власного буття. Педагоги повинні помічати будь-які (навіть самі маленькі) досягнення учнів у спілкуванні та навчанні, що визнано основою особистісно-зорієнтованого підходу. Учителі (вихователі) повинні знати:

- не потрібно впливати на учня через колектив, який має осудити, покарати;

- необхідно зробити учнів своїми однодумцями і навчати їх милосердю;

- працелюбність, доброта, чемність, чесність, бережливе ставлення до природи є основними моральними якостями, які необхідно формувати у підлітків, зокрема в учнів з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку, але визначення рівня сформованості цих якостей також потребує постійного спостереження за позитивною динамікою їх формування;

- помилки учнів не повинні викликати у педагогів явно вираженого незадоволення.

Постійні спостереження педагогів за життям та діяльністю учнів з труднощами у спілкуванні дозволить більш обґрунтовано визначити їх психічний стан, працездатність, наявність інтелектуального розвитку та фізичну активність.

В процесі роботи педагогів з підлітками шкіл-інтернатів необхідно звертати увагу на появу в учнів таких умов:

- висловлювати власні думки щодо свого майбутнього життя;

- планувати свій подальший життєвий шлях та обговорити його з друзями та дорослими (але обговорення можливе тільки з тими, кого учні поважають і кому довіряють);

- виділяти себе із зовнішнього загалу і оцінювати свої власні можливості;

- аналізувати якості особистості, які підлітки вважають для свого життя цікавими;

- оцінювати стан навколишнього природного та соціального середовища.

Таким чином, розглянуті нами питання доводять до висновку, що сучасна виховна практика в школах-інтернатах об'єктивно і суб'єктивно потребує використання спеціальної методики організації безпечної життєдіяльності учнів цих закладів, на що і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Використана література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.- Кн.1-280с.
2. Кузнецова С. Почему я ушла из школы //Директор школы.- 2002. - №3. - С.65-66.
3. Ушакова Е. Психологический «десант» в школе – интернате. // Директор школы. – 2002.- № 3.- С.63-64
4. Шевчук І.М.Безпека життєдіяльності підлітків у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу: Дис. ... канд.. пед. наук: 13.00.01 /Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки.- Луцьк, 1998.- 191с.